

ПРОГРАМА
ЗА КАНДИДАТ-ДОКТОРАНТСКИ КОНКУРС ПО
НРАВСТВЕНО БОГОСЛОВИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ

ПОНЯТИЕ, ИЗВОРИ И МЕТОДИ

- а) Наименование, понятие за нравственост, предмет на нравственото богословие, цели на науката;
- б) Извори на нравственото богословие, разделение, систематизация и език на науката;
- в) Научното знание и методите в науката, научност и критерий за научност, научни методи.

ИСТОРИЯ НА НРАВСТВЕНОТО БОГОСЛОВИЕ, ОТНОШЕНИЕТО МУ КЪМ СРОДНИТЕ НАУКИ, ХАРАКТЕР НА НАУКАТА

- а) История на нравственото богословие, университетски традиции, характер на църковния морал;
- б) Отношение на нравствеността към религията, на нравственото богословие към догматическото, отношение на християнската етика към философската, отношение на християнската етика към антропологията и христологията. Връзка на нравственото богословие с омилетиката и пастирското богословие;
- в) Главни недостатъци на съвременното преподаване на етика, етически интелектуализъм и индивидуализъм, християнската етика и новият идеал (Прометеевският) за човечност;
- г) Научен характер на християнската етика: позициите на фидеизма и рационализма, оригинален характер на съдържанието на нравственото богословие.

I НАЧАЛО НА ХРИСТИЯНСКОТО НРАВСТВЕНО УЧЕНИЕ. УЧЕНИЕ ЗА БОГА КАТО АБСОЛЮТНО ДОБРО

ЗНАНИЕ ЗА БОГА

- а) Бог е основата на нравствеността;
- б) Старозаветната вяра в Бога и новозаветната вяра в Бога. Бог е дух (Йн 4:24), Бог е светлина (1Йн 1:5), Бог е любов (1Йн 4:8);
- в) Вярата в Бога и християнският персонализъм;
- г) Богословско-етическото разбиране за Бога и въздействието му в живота

на вярващия.

БОГ, ФИЗИЧЕСКИ СВЯТ И ЧОВЕК

- а) Преход от учението за Бога като творец, изкупител, промислител и върховно добро към нравствената страна на космологията;
- б) Нравственият образ на света;
- в) Сътворение и изкупление;
- г) Светът като място за изпълняване на Божия промисъл за хората и условие за изпълнение на нравствения дълг на човека;
- д) Човекът е център на света и негова участ (Рм 8:19-23).

II ХРИСТОЛОГИЧНИ ОСНОВИ НА НРАВСТВЕНОТО БОГОСЛОВИЕ

НРАВСТВЕНА ЦЕННОСТ НА БОГОВЪПЪЛЪЩЕНИЕТО

- а) Мястото на христологията в систематическото богословие. Основни тенденции на днешната христология;
- б) Нравствена необходимост от външно откровение;
- в) Въплъщението на Иисус Христос и моралът на хората;
- г) Иисус Христос – начало и цел на човешкото съществуване;
- д) Възкресението на Иисус Христос е начало на новозаветната христология.

ЛИЧНОСТТА НА ИИСУС ХРИСТОС

- а) Антропологичен смисъл на христологията. Химнът за Иисус Христос (Фп 2:6-11);
- б) Новозаветното учение за двете природи на Иисус Христос;
- в) По-важни аспекти на Павловата христология;
- г) Религиозният, нравственият и общественият живот на Спасителя;
- д) Вероучение и нравственост.

ИИСУС ХРИСТОС – НРАВСТВЕН ОБРАЗЕЦ

- а) Богословски характер на Божието царство;
- б) Христовото поведение и човешкото поведение (1Пт 2:6);
- в) Значение на Христовото изкупително дело за нравствеността;
- г) Осъществимост на Христовия нравствен идеал.

III АНТРОПОЛОГИЧНО ВСТЪПЛЕНИЕ В ХРИСТИЯНСКАТА ЕТИКА

ЗНАЧЕНИЕ НА ХРИСТИЯНСКАТА АНТРОПОЛОГИЯ ЗА ЕТИКАТА

- а) Тематичен обхват на християнската антропология;

- б) Систематично-конструктивна антропология (обхваща библейско-богословските знания за човека и се основава на тях);
- в) Божият образ у човека – старозаветният, новозаветният и патристичният възгледи.

БОГОСЛОВСКО УЧЕНИЕ ЗА ЧОВЕШКАТА ЛИЧНОСТ

- а) Понятие за достойнството на човека;
- б) Античното и средновековното разбиране за човека;
- в) Теоцентризъм, христоцентризъм и антропоцентризъм;
- г) Структура на човешката личност;
- д) Бог и човек в сферата на познанието;
- е) Човекът като цел на себе си и Бог като цел на човека.

НОВИЯТ ЧОВЕК

- а) Състоянието на изкупения човек;
- б) Църквата – благодатна среда за общуване на човека с Бога;
- в) Светия Дух и свободата на човека: слово и молитва;
- г) Нравствена зрелост на човека.

IV ФИЛОСОФИЯ НА МОРАЛА

МОТИВИ ЗА НРАВСТВЕНО ПОВЕДЕНИЕ

- а) Основни мотиви и добродетели;
- б) Упражняване на волята и възпитание на мотивите;
- в) Мотиви за религиозно-нравствен живот;
  - любов към Бога
  - надежда и страх
- г) Социални мотиви;
  - традиции и обичаи
  - любов към ближния
- д) Значение на мотивите.

НРАВСТВЕНА ПОТРЕБНОСТ И НРАВСТВЕНО ЧУВСТВО

- а) Понятие и прояви;
- б) Пътища за познаване на нравствените ценности;
- в) Функции на нравственото чувство.

НРАВСТВЕН ЗАКОН

- а) Понятие и произход;
- б) Номизъм и антиномизъм;

в) Контекстуален морал.

СЪВЕСТ

- а) Понятие, произход и психична структура;
- б) Състояния и функции;
- в) Възпитание на съвестта;
- г) Значение на съвестта на човека в отношенията му с Иисус Христос;
  - Съвест в Свещеното Писание
  - Съвест в съзнанието на хората
- д) Възгледи за съвестта;
- е) Съвест и авторитет.

СЪЗНАНИЕ ЗА ПРАВСТВЕН ДЪЛГ

- а) Дълг и склонност;
- б) Нравствени задължения и евангелски съвети;
- в) Сблъскване на задължения.

СВОБОДА НА ВОЛЯТА

- а) Понятие. Детерминизъм и индетерминизъм;
- б) Положителна и отрицателна свобода;
- в) Християнска свобода.

ПРАВСТВЕНА ОТГОВОРНОСТ

- а) Актуалност и значение;
- б) Отговорност и свобода;
- в) Условия за нравствена отговорност и вменяване.

ДОВЕРИЕ

- а) Потребност и зараждане;
- б) Ценност на доверието в църковно-обществения живот;
- в) Форми за проявяване на доверие.

ЦЕННОСТ

- а) Вяра и ценност;
- б) Преживяване на ценност;
- в) Преживяване на ценност и святост.

БЛАГОРАЗУМИЕ

- а) Същност на благоразумието;
- б) Прояви – благоразумието като проява на добра съвест;
- в) Възпитание на благоразумието.

ГРЯХ

- а) Библейският възглед за греха, мотиви, последици; учението на източни и западни свети отци и църковни писатели за греха, смисълът на греха в съвременната богословска литература;
- б) Видове грехове – богословска класификация и библейско разграничаване;
- в) Извори на греха, отговорност за греха, перспективи за превъзможване на греха.

ДОБРО

- а) Общо понятие за добро, нравственото добро в Стария Завет, доброто в Новия Завет, видове добро поведение;
- б) Нравственото добро в съвременната богословска литература, критерии за нравствено добро;
- в) Нравственото добро като добродетел, структура и битие на добродетелта, възгледи на свети отци, първи опити за систематизиране на добродетелите.

ЗЛО

- а) Произход, религиознометафизичен монизъм и проблемът за теодицеята, религиознометафизичен дуализъм (персизъм, манихейство, богомилство), космологичен възглед (Плотин, блаж. Августин);
- б) Същност и феноменология на злото;
- в) Отговорност за съществуването на злото в света.

V ИНДИВИДУАЛНА ПРАВСТВЕНОСТ**ОБЕКТИВНО-СУБЕКТИВНО СПАСЕНИЕ НА ЧОВЕКА**

- а) Начало на християнския живот – понятие, вяра и духовна промяна (Притчата за блудния син – Лк 15:11-32);
- б) Духовно възраждане чрез светите тайнства;
- в) Стабилизиране на християнския живот, добротворство.

ХРИСТИЯНСКО БЛАГОЧЕСТИЕ

- а) Субективна страна на благочестието;
- б) Действителност на християнското благочестие;
- в) Благочестието – нравствен ред в живота на човека.

ХРИСТИЯНСКА РЕЛИГИОЗНОСТ

- а) Същност на религиозността според Свещеното Писание на Стария и Новия Завет, вътрешна и външна религиозност;

- б) Религиозността на човека и църковните тайнства, мистична среща на вярващия с Исус Христос в тайнствата;
- в) Ярки изразни форми на религиозността, грехове против християнската религиозност.

МОЛИТВА

- а) Значение на молитвата за живота на вярващия;
- б) Същност на молитвата;
- в) Молитва и добродетели;
- г) Външна и вътрешна молитва.

ХРИСТИЯНСКА ДУХОВНОСТ

- а) Концентрация на духа на вярващия;
- б) Психофизическо спокойствие;
- в) Одухотворяване на човека и облагородяване на творческата активност на духа и ума.

ЦЕЛ И СМИСЪЛ НА ЧОВЕШКИЯ ЖИВОТ

- а) Цел на човешкото поведение и копнеж към блаженството като важен мотив;
- б) Бог е цел на човека;
- в) Влияние на последната цел на човека върху неговия живот. Задължение или радост.

ОСНОВНИ ХРИСТИЯНСКИ ДОБРОДЕТЕЛИ. ВЯРА

- а) Вярата в Свещеното Писание и учението на Църквата;
- б) Зараждане на вярата, жива вяра, разумна вяра;
- в) Вярата е духовен учител на християнина, грехове против вярата, значение на вярата за живота на човека.

НАДЕЖДА

- а) Развитие на християнската добродетел надежда, обект, обосноваване на свръхестествената надежда;
- б) Християнска надежда, жива и мъртва надежда, доверяване на Бога;
- в) Мистичност на свръхестествената надежда, грехове против християнската надежда; надеждата въздейства положително върху живота на човека.

ЛЮБОВ

- а) Психологични основи на християнската любов, прояви, обекти;
- б) Любов към Бога, към ближните и към себе си;
- в) Прояви на любовта и грехове против нея.

ХРИСТИЯНСКА АСКЕЗА И МИСТИКА

- а) Същност на аскезата от гледна точка на психологията, ранния будизъм и античната философия, библейският възглед за аскезата;
- б) Аскезата в ранното християнство и патристичната литература, християнският смисъл на аскезата;
- в) Мистика.

ПРАВЕДНОСТ И СВОБОДА

- а) Гражданска и философска праведност – живот според изискванията на разума, праведността на фарисеите и книжниците;
- б) Святост, святост и свобода;
- в) Висше благо.

VI ЕСХАТОЛОГИЯ. ПРАВСТВЕН АСПЕКТ**ЖИВОТ ВЪВ ВЕЧНОСТТА**

- а) Вярата в задгробния живот като мотив за нравствено поведение, вярата във вечния живот и свободата на човека;
- б) Нравствена ценност на вярата в безсмъртието;
- в) Характер на есхатологичната действителност, верова представа за живота във вечността след Божия справедлив съд.

ОСНОВНА ЛИТЕРАТУРА

Пашев, Ганчо. Идеята за спасението и нейната нравствена страна, ГБФ, т. VIII, 1930/1031; Нравственото учение на Исуса Христа. С., 1932. От същия автор: Религия и нравственост. ч. I, С., 1934; Царството Божие, ч. I Царството Божие във Ветхия и Новия Завет, ГБФ, т. XII, 1934/1935; Нравствено богословие. т. I, С., 1939; Служението на ближния като основен принцип на християнския живот. Годишник на Духовната академия (ГДА). т. II. С., 1951/1952.

- Панчовски, Иван. Антиномичност между религия и етика. Годишник на Богословския факултет (ГБФ). т. XXVI. С., 1949.
- От същия автор: Етическа автономия и религиозна автономия. ГДА. т. I. С., 1951; Обезценява ли християнството тукашния свят и живот. ГДА. т. IV. С., 1955; Божи промисъл и нравствена свобода. ГДА. т. V., С., 1956; Въведение в нравственото богословие. С., 1962; Методология на нравственото богословие, С., 1962; Християнската любов към Бога. ГДА. т. XX. С., 1972; Християнската любов към себе си. ГДА. т. XXI. С., 1972; Християнската любов към ближните. С., 1977; Личността на Иисус Христос. С. 1990; Най-прекрасният. С., 1992; Християнската надежда. С., 1994.
- Киров, Димитър. Беседи по религия (съавт.). С., 1992. От същия автор: Кратка богословска енциклопедия (съавт.). С., 1993; Блажени Августин. С., 1993; Човекът е съработник на Бога. Годишник на Софийския университет “Св. Климент Охридски”, Богословски факултет (ГСУ, БФ). т. I, 1993. Нова серия; Вяра и живот (съавт.). Университетско издателство “Св. св. Кирил и Методий”. В. Търново, 1994, трета част “Етика”; Добро и зло в богословието на св. Климент Охридски. ГСУ, БФ, т. 2. Нова серия. С., 1996; Въведение в християнската антропология. Университетско издателство “Св. Климент Охридски”. С., 1996; Християнска етика (съавт.). т. I. Философия на

морала. ч. I. С., 1996. Трите аспекта на етиката. 1. Антропология. Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, С., 2001; Измеренията на човешкия живот според митрополит Климент (Васил Друмев), С., 2001; Богословие на обществения живот, С., 2002; Християнска етика, (съавт.), С., 2003; Християнството е вяра, С., 2004.

Епископ Теофан. Начертание християнскогo нравoучения. М., 1895;

От същия автор: Путь ко спасению (кратки очеркь аскетике), преведена на български, М., 1908.

Олесницкий, В. Изъ системы християнскогo нравoучения. Киевъ, 1896.

Янышев, Т. Л. Православно-християнскоe учение о нравствености. С.-Петербургъ, 1906.

Дробницкий, О. Г. Моральна философия (б.г.).

Прот. Александър Мен. Синът човешки, С., 2000, Превод от руски Д. Савава-Габровска.